

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ АВІАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Спіркін Євген Вікторович

кандидат технічних наук,

доцент кафедри конструкції та міцності літальних апаратів

та двигунів інженерно-авіаційного факультету

Харківський національний університет

Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

м. Харків, Україна

Спіркіна Марина Володимирівна

старший викладач кафедри іноземних мов

факультету професійної військової та післядипломної освіти

Харківський національний університет

Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

м. Харків, Україна

Повномасштабна збройна агресія проти України загострила суперечність між швидкою зміною способів ведення бойових дій і тривалістю традиційного циклу оновлення освітніх програм. Для авіаційного фахівця це критично: помилка льотчика, інженера, фахівця управління повітряним рухом або оператора безпілотної системи впливає на безпеку польоту та результат бойового завдання. Тому стійкість військової освіти визначається також здатністю оперативно перетворювати перевірений бойовий досвід на результати навчання.

Концепція трансформації системи військової освіти орієнтує підготовку на професіоналізацію, сумісність зі стандартами НАТО та формування спроможностей військових фахівців [1]. Стратегія розвитку вищої освіти України на 2022–2032 роки передбачає компетентнісний підхід і цифрову трансформацію [2]. Отже, практико-орієнтована підготовка – це не просте збільшення кількості практичних занять, а побудова освітнього процесу від реального професійного завдання до критеріїв його якісного виконання.

Ядром такої моделі для авіаційного напрямку має стати матриця типових професійних ситуацій. Її формують на основі аналізу діяльності авіаційних частин, відмов і бойових пошкоджень техніки, змін тактики пілотованої та безпілотної авіації, роботи за дефіциту часу й ресурсів. Матеріали повинні пройти перевірку, деперсоналізацію та контроль

режимних обмежень. Спільний посібник НАТО й України демонструє перетворення досвіду війни на адаптивні плани занять і сценарії [3, с. 3-6].

Зміст доцільно оновлювати за циклом: зворотний зв'язок від військ; експертний аналіз; визначення прогалин у компетентностях; коригування сценарію; апробація; оцінювання; повторне уточнення. Це відповідає підходу ІСАО, що поєднує аналіз потреб, спостережувані результати, діяльнісне оцінювання та постійну перевірку зв'язку навчання з реальними операціями [4, с. 160-163]. Пріоритетом стає забезпечення якості за результатами, а не лише за наявністю ресурсів [5, с. 83-101].

Основними формами є ситуаційні завдання, технічні тренування, робота на тренажерах, цифрових моделях і навчальних зразках. Льотний склад відпрацьовує ускладнення повітряної обстановки, відмови, особливі випадки в польоті та взаємодію в екіпажі. Інженерно-авіаційні фахівці – дефектацію, пошук несправності, оцінювання ремонтпридатності та підготовку повітряного судна в обмежений час. Оператори безпілотних систем і фахівці управління повітряним рухом – дії за нестійкого зв'язку, навігаційних завад та інформаційного перевантаження.

Тренажери дають змогу безпечно відпрацьовувати рідкісні й небезпечні події. EASA визначає їх важливою складовою підготовки, що розвиває компетентності в контрольованому середовищі [6]. Рациональною є послідовність: цифрове ознайомлення – тренажер – навчальний зразок – комплексне групове завдання – розбір дій. Практичні методи повинні наближати вправи до реальних ситуацій і передбачати свідоме коригування дій [7, с. 126-134].

За повітряних загроз безперервність забезпечує розподілене середовище: захищена система дистанційного навчання, автономні пакети матеріалів, резервні канали зв'язку та мобільні тренажери. Теорію доцільно переносити в асинхронні модулі, а синхронний час використовувати для проблемних завдань і тренувань. Системний підхід потребує узгодження цілей, змісту, методів, ресурсів і контролю підготовки [8, с. 266-278].

Оцінювання має відтворювати професійну діяльність. Курсант або слухач виконує комплексне завдання за неповної інформації та обмеженого часу, обґрунтовує рішення, дотримується вимог безпеки й аналізує помилки. Критеріями є правильність алгоритму, час, критичні помилки, командна взаємодія та здатність діяти після ускладнення умов. Такий підхід узгоджується з вимогами до якості професійної військової освіти країн НАТО [9, с. 28-34].

Необхідною умовою є взаємодія університету з авіаційними частинами: залучення фахівців із актуальним досвідом до створення кейсів та оцінювання, а також цільове стажування викладачів. Прикладом технологічного оновлення є використання у військових закладах освіти 3D-друку, VR-технологій та імітаційних систем [10].

Якість доцільно контролювати не за кількістю годин, а за тривалістю впровадження перевіреного досвіду, часткою комплексних завдань без критичних помилок, стійкістю результату після ускладнення сценарію та відгуками командирів за підсумками стажування.

Отже, практико-орієнтована підготовка має функціонувати як адаптивна система, у якій бойовий досвід проходить перевірений шлях до навчального сценарію, а результат вимірюється готовністю діяти. Це підвищить оперативність оновлення змісту, безперервність підготовки та відповідність компетентностей випускників потребам Повітряних Сил Збройних Сил України.

Література

1. Про схвалення Концепції трансформації системи військової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 № 1490 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1490-2022-p> (дата звернення: 01.08.2026).

2. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/286-2022-p> (дата звернення: 01.08.2026).

3. Russian War Against Ukraine: Lessons Learned Curriculum Guide. Brussels : NATO Headquarters, 2023. 150 p.

4. Procedures for Air Navigation Services – Training (PANS-TRG). Doc 9868. 3rd ed. Montreal : ICAO, 2020. 218 p.

5. Зельницький А. Базова загальновійськова підготовка громадян України: моделювання та імплементація в освітній процес. Військова освіта. 2024. № 2(50). С. 83-101. DOI: 10.33099/2617-1775/2024-02/83-101.

6. Flight Simulation Training Devices (FSTD). European Union Aviation Safety Agency. URL: <https://www.easa.europa.eu/en/domains/aircrew-and-medical/flight-simulation-training-devices-fstd> (accessed: 02.08.2026).

7. Замотаєва Н. В. Військова педагогіка: історія, теорія, практика : навч. посіб. Київ : Альфа Реклама, 2021. 364 с.

8. Приходько Ю. Дидактика підготовки військових фахівців з вищою освітою: системний підхід ВВНЗ. Військова освіта. 2021. № 1(43). С. 266-278. DOI: 10.33099/2617-1783/2021-43/266-278.

9. Вавілова Н. Стандарти якості професійної військової освіти в закладах військової освіти НАТО. Військова освіта. 2023. № 1(47). С. 28-34. DOI: 10.33099/2617-1775/2023-01/28-34.

10. Lasertag, 3D-принтери, антидронові рушниці: які сучасні технології використовуються під час навчання курсантів. Міністерство оборони України. 14.11.2025. URL: <https://mod.gov.ua/news/lasertag-3-d-printeri-antidronovi-rushniczi-yaki-suchasni-tehnologiyi-vikoristovuyutsya-pid-chas-navchannya-kursantiv> (дата звернення: 03.08.2026).